

‘Je kunt geen spel spelen, je

Hij zoekt de verwarde medemens op. In vervuilde huizen, in pensions en op straat zit psychiater Jules Tielens mensen met een psychose achter de broek, met advies of met een rechterlijke maatregel. Vandaag krijgt hij een prijs.

ALBERT DE LANGE

Hij is van nature geen luisteraar, eerder een prater. Dat is geen pre in dit vak, maar professioneel luisteren kan psychiater Jules Tielens (50) inmiddels goed. “Ik luister beter naar mijn klanten dan naar mijn echtgenote.” Maar dat meer bedaalde vakgenoten hem wel eens als een pratersmaker wegzetten, valt te begrijpen; hij is vrij stellig in zijn overtuigingen en ziet eruit als een jong gebleven ouwe rocker.

Dat laatste is hij overigens ook, gitarist bij de Electric Space Cowboys, een classic-rockband, waarmee hij veel voor psychiatrische patiënten optreedt.

Vandaag wordt hem de Ereprijs 2010 van het Fonds Psychische Gezondheid uitgereikt, omdat hij een gedreven, no-nonsense straatpsychiater is, handen uit de mouwen voor met name dakloze mensen die in een waan zijn geraakt en een bron van overlast vormen, of een gevaar voor zichzelf zijn.

Tielens werkte twaalf jaar voor dak- en thuislozen bij het Rehabteam van GGZ-instelling Arkin en is sinds kort psychiater in het AMC bij het VIP-team, waarbij VIP staat voor ‘vroege interventie psychoses’.

Eerder dit jaar publiceerde hij met Maurits Verster het boek *Bemoezorg*, waarin de ambulante zielknijperij voor leken wordt verklaard. Hier kunnen mensen die het vak in willen, leren wat je door de brievenbus moet roepen tegen een onwillig persoon die het spoor bijster is. Dus niet aankomen met: ‘Ik maak me zorgen over u’ – de mensen mogen dan gek zijn, achterlijk zijn ze niet. Ook is af te raden om tegen personen die zich Jezus wanen, of Pieter van Vollenhoven – het komt voor – te zeggen dat het flauwekul is, want dat is nou juist het noodlot van de mensen in de doelgroep: ze weten zich omringd door onbetrouwbare idioten. Eerst je hart laten spreken, dat hoofd komt later wel.

Jules Tielens wilde eigenlijk huisarts worden, net als zijn vader, maar er was een overschot destijds en hij vond Freud wel interessant. Hij deed een keuzejaar bij de crisisdienst, had na zijn afstuderen een ‘persoonlijke zoektocht’ te doen van vier maanden in India en Nepal en werd bij terugkeer gebeld door Rokus Loopik, de bezielende figuur achter het Rehab-team.

“Sinds die reis beslis ik veel meer op intuïtie. Toen ik bij Rokus bin-

Jules Tielens: ‘Je bent arts omdat je iets wilt doen aan het lijden van de mensheid. Betaalde liefde, zeg maar. Een dure

nenliep, lag *Muziekrant Oor* op tafel en ik dacht: dat is leuk hier. Dat was ook zo, ik ben nooit meer weggegaan. Nou ja, nu dan naar het AMC, bij Arkin werden management en administratie wel erg belangrijk.”

Hij had nog een poging gedaan te promoveren op de toepassing van de chaostheorie op het EEG van mensen met schizofrenie. “Maar ik zat elk *bloody weekend* stukken te lezen, ik verstofte helemaal. Daar werd ik knettergek van. Die onderzoekswereld begon me tegen te staan, er is daar iets te weinig bescheidenheid over de resultaten.”

**‘Dus niet
 aankomen met:
 Ik maak me
 zorgen over u’**

Op de cover van zijn boek staat niet voor niets met grote letters ‘0% wenschap’.

“Natuurlijk moet je goed medisch denken, maar het is heel belangrijk je intuïtie erbij te houden. Die kun je met al je wijsheid ook kwijtraken. Je bent toch ook arts om, ja.., omdat je iets wilt doen aan het lijden van de mensheid. Betaalde liefde, zeg maar. Een dure escort, dat wel.”

“Maar het kost mij helemaal geen moeite om tot het gaatje te gaan. Bij Rehab heb ik echt een terriërentaliteit ontwikkeld. We maakten het aardig voor de klant, maar we lieten ook niet los en dat is best lastig als mensen zelf vinden dat ze niks mankeren.”

Psychotische mensen zijn vaak oordeelsonbekwaam, die hebben bemoezorg nodig, opgedrongen hulpverlening. Gedwongen opsluiting via een rechterlijke maatregel is een laatste middel; eerst komt de verleiding.

“Het is lastig afspraken maken met deze groep. Dus bedachten we

van alles om het contact vast te houden. We gaven ze strippenkaarten en we hadden een uitgebreide kast met sokken en ondergoed voor onze zwervers. Die dingen zitten namelijk nooit in de kledingcontainers. Ze konden bij ons douchen, internetten en meelunchen en door die diensten kwamen de mensen graag. Je wilt ze zoveel mogelijk zien, dan kun je contact leggen en met deze verwarde mensen een begin van behandeling maken.”

‘Die service is ontzettend leuk, dus ik doe het ook voor mezelf. Als je moet werken met mensen die eigenlijk niet willen, kan het een zuur beroep worden. Maar ik ben er persoonlijk beter van geworden, het heeft me gevormd in de omgang met mensen; je moet volkomen eerlijk en duidelijk zijn. Je kunt geen spel spelen of onecht zijn, dat merken deze mensen direct op.”

“In de zorg voor daklozen en psychotische mensen zijn grote stap-

moet gaan op je intuïtie'

escort, dat wel.'

FOTO JEAN-PIERRE JANS

pen gezet in twintig jaar, we hebben veel meer mensen van straat gehaald. Dat is niet alleen wetenschappelijk bewezen, het klopt nog ook. Je bent als dak- en thuislozen-team altijd bezig om jezelf overbodig te maken, maar er is een voortdurende nieuwe instroom van mensen die *rock bottom* raken. En het vrije verkeer in Europa heeft de toevloed vergroot. Veel Oost-Europeanen zijn er op straat bij gekomen. Ze hebben geen onderdak, geen geld en geen rechten en ze zijn vaak nog in de war ook."

Hij vertelt over een schizofrene Roemeense vrouw, gynaecologe, die aan het zwerven was geraakt omdat ze dacht dat haar man haar wilde vermoorden. "Ze wilde dat ik personeelszaken van het Lucas zou bellen om een baan voor haar te regelen. Ze was erg paranoïde. We hebben haar gedwongen opgenomen, soms ontcom je daar niet aan. De kunst is dan wel om het contact te bewaren, want zulke mensen voelen zich volledig verlaten en dat

'Vergis je niet in het leed dat een psychose veroorzaakt'

is ook zo. Maar in een kliniek is het natuurlijk gemakkelijker onderhandelen. Met haar is het misgelopen, een dikke min voor ons. Ze had een klacht ingediend over de dwangbehandeling en ze werd, volkomen onbegrijpelijk, in het gelijk gesteld. En later is ze ontsnapt. Hoe dat afloopt, weet je dan niet."

Hij zit nu in de vroege interventie. "Vroeger kon het jaren duren voordat mensen met een psychose behandeld werden. De patiënt wil niets, holt van crisis naar crisis, die steeds maar niet tot behandeling leidt. Hoe langer je het laat doormodderen, hoe slechter het brein er

uit komt. Waanzinnige ideeën draaien in het hoofd steeds harder rond, de isolatie wordt steeds groter. Hier nemen we mensen in behandeling die de eerste voorkeken vertonen: paranoïde gedachten dat iedereen over hen praat, dat de tv speciale boodschappen voor hen heeft, dat soort symptomen."

"Vergis je niet in het leed dat een psychose veroorzaakt: je raakt je directe beoordelingsvermogen kwijt, je omgeving krijgt de volle laag, het is een enorme aanslag op alles wat je dierbaar is – je baan, je huis, je relatie. Het kan je hele bestaan totaal verwoesten."

"Van mensen met een psychose komt een derde er genadig van af, een derde houdt er levenslang matig last van en een derde ernstig. Als ziekte is het heel erg invaliderend. Het zit in je brein, dus heel dicht bij je identiteit. Die verandert, of je raakt stukken kwijt. Dit leed maakt dat het me helemaal geen moeite kost me voor ze in te spannen, terwijl ze vaak in het geheel niet willen

meewerken aan een behandeling omdat ze er de zin niet van zien."

"De ziekte wegnemen doe je eigenlijk niet. Het leefbaar maken kan wel. Bij het Rehab-team had ik met de laagst afgezakte groep te maken. Die kon je uit een kartonnen doos halen en in een pension plaatsen. Je kon ze het leven een beetje teruggeven. Vergeet niet, verwarde mensen zitten in de daklozenwereld onderin de pikorde, da's eenzaam hoor."

Hij is wel eens naar de nacht-opvang van het Leger des Heils geroepen waar een Italiaanse jongen niets anders deed dan grommen.

"Hij maakte een heel bizarre indruk, fors psychotisch en aan de drugs. We hebben hem opgenomen in de Valeriuskliniek en zijn hem daar wekelijks gaan bezoeken, je wilt een beetje regie houden. Intussen hadden we zijn ouders, arme Zuid-Italiaanse boeren, opgespoord, die wel wisten dat hij naar Amsterdam ging voor drugs. Ze waren hier al eens naar hem komen zoeken. Zij dachten: onze zoon is een onbetrouwbare junk. Geen idee dat hij ziek was."

"Afijn, hij is ontzettend opgeknapt in de kliniek en teruggekeerd naar zijn ouders. Rond de kerstdagen werd ik door een broer van hem gebeld dat het ontzettend goed ging. Mijn dag was helemaal goed. We hebben een enorm verschil kunnen maken. Zo'n feest is het niet elke dag, maar zo'n kerstverhaal, daar drijf je op. We hebben met deze jongen zeer volhardend gewerkt, en we hebben 'm van junk naar patiënt naar terugkeer gebracht."

Onderweg in de metro, terug naar de stad, windt Tielens zich op over het totale gebrek aan controle in de psychiatrie. "De inspectie stelt niets voor en er gebeuren best wel gekke dingen, hoor. Ik heb weleens een klacht ingediend, maar het enige dat ik er van terughoorde was een berisping van mijn eigen directie: wat of ik aan het doen was?"

Vandaag krijgt hij dan toch erkenning met de Ereprijs 2010, op de grote publieksmanifestatie Open Mind in de RAI. Daar is een bedrag van vijfduizend euro aan verbonden. Hij heeft het al uitgegeven aan een vintage Gretschgitaar uit 1964.

Hij luchtgitaart *Voodoo Chile* in het gangpad. "In het psychotische brein gebeurt hetzelfde als wanneer je een gitaarversterker overstuurt."

Depressie

Psychiaters hebben meer depressies, scheiden vaker en zijn meer geneigd tot zelfmoord dan de gemiddelde mens. Jules Tielens raakte in een depressie tijdens zijn opleiding. "Het sloeg helemaal toe, ik wist niet wat me overkwam."

Hij slikte drie maanden antidepressiva – wat in Nederland zo'n miljoen mensen gebruiken – en kwam erbovenop. "Ik had grote moeite volwassen te worden. Ik wilde liever rebel blijven, dan ontloop je jezelf. Ik heb er wel van geleerd. Tegenslag *sucks*, maar er kunnen mooie dingen uit voortkomen. Het kan je ertoe aansporen om een diepverborgen reservepot aan te boren: aan de slag, geen slachtofferschap, boor aan wat er is."

Als het spook zich weer aandient, gaat hij gedisciplineerd leven: sporten, op tijd naar bed en niet drinken. "Ik doe nu yoga. Ik begrijp niet dat mensen zonder yoga kunnen. Je kunt jezelf *upscale*. Ik ben 50, heb een jonge vrouw, jonge kinderen, ik moet zelf ook een beetje jong blijven."